

Dos programes
de mobilitat internacional
d'impacte per al jovent
universitari

AINA GAYÀ COLL

Aina Gayà Coll

Aina Gayà Coll. Porreres, 1986. Llicenciada en Filosofia (2010), Màster de Formació del Professorat (2012) i Experta Universitària en Actualització en Estudis de Gènere i la seva Aplicació als Àmbits Socials (2018) per la UIB. Formar-me a l'exterior (Argentina, 2008) va augmentar el meu interès i compromís per la cooperació al desenvolupament. Després de participar en el programa de voluntariat internacional «Estades solidàries» (Nicaragua, 2010) vaig començar a formar part de l'equip de l'Oficina de Cooperació al Desenvolupament (OCDS) de la Universitat de les Illes Balears (2012) des d'on durant aquests anys m'he centrat especialment en educació per al desenvolupament i actualment també en la gestió tècnica dels dos programes de mobilitat internacional.

Resum

S'ha demostrat que els aprenentatges no teòrics, en contextos fora de l'aula, aporten un potencial i un grau elevat d'implicació a través d'aprenentatges vivencials. Per això, l'Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat (OCDS) de la Universitat de les Illes Balears (UIB), amb el suport del Govern de les Illes Balears, impulsa dos programes de mobilitat internacional propis en el marc de la cooperació universitària al desenvolupament (CUD): «Becques de pràctiques per als estudis oficials de grau o màster» i «Estades solidàries» que permeten obtenir un reconeixement acadèmic. Amb el convenciment que és possible educar en valors des de les universitats i contribuir a la formació integral del jovent, mitjançant aquest article aprofitarem els programes així com algunes de les aportacions que aquestes vivències generen en el marc de l'educació per al desenvolupament (EpD) per a una ciutadania global a partir d'alguns dels testimonis de l'alumnat participant.

Paraules clau

Cooperació Universitària al Desenvolupament (Cud) / Educació per al Desenvolupament (EpD) / Agenda 2030, Mobilitat Internacional / Ciutadania Global

Resumen

Se ha demostrado que los aprendizajes no teóricos, en contextos fuera del aula, aportan un potencial y un elevado grado de implicación a través de aprendizajes vivenciales. Por ello, la Oficina de Cooperación al Desarrollo y Solidaridad (OCDS) de la Universidad de las Illes Balears (UIB) con el apoyo del Govern de las Illes Balears impulsa dos programas de movilidad internacional propios en el marco de la Cooperación Universitaria al Desarrollo (CUD): «Becas de prácticas para los estudios oficiales de grado o máster» y «Estancias solidarias», ambos permiten obtener un reconocimiento académico. Con la convicción, de que es posible educar en valores desde las universidades y contribuir a la formación integral de la juventud, mediante este artículo acercaremos los programas así como algunas de las aportaciones que estas vivencias generan en el marco de la Educación para el Desarrollo (EpD) para una ciudadanía global a partir de algunos de los testimonios del alumnado participante.

Palabras clave

Cooperación Universitaria al Desarrollo (Cud) / Educación para el Desarrollo (EpD) / Agenda 2030 / Movilidad Internacional / Ciudadanía Global

1. Dos programes de mobilitat internacional en l'àmbit de la cooperació universitària al desenvolupament (CUD) de la UIB

Quin és el paper de la universitat pel que fa a l'educació en valors? Què pot aportar al jovent universitari una experiència internacional de convivència amb una societat i una cultura diferents a la pròpia? Són necessaris programes d'aquestes característiques? Quina valoració en fan les persones participants? Contribueixen aquestes experiències a aconseguir les competències transversals? Quin impacte generen i què passa després de participar-hi? Quins són els èxits i els reptes que plantegen aquestes programes avui?

L'Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat (OCDS) és l'estructura solidària de la Universitat de les Illes Balears (UIB) encarregada d'impulsar i de gestionar els programes de cooperació universitària al desenvolupament (CUD) i de voluntariat. El compromís adquirit per la UIB en l'educació per al desenvolupament (EpD) en aquest marc global nou de l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible, es tradueix en l'impuls i la realització de tot un conjunt d'accions i de programes adreçats a tota la comunitat universitària. El nou full de ruta global que encamina aquesta agenda internacional, aprovada el 25 de setembre de 2015 per l'Assemblea General de les Nacions Unides, suposa un punt de partida en la construcció d'un model nou de desenvolupament, per al qual planteja 17 objectius de desenvolupament sostenible (ODS) i 169 metes de caràcter integrat i indivisible que

abasten les esferes econòmica, social i ambiental. En aquesta línia, les universitats tenim la responsabilitat de generar les condicions que permetin que la comunitat universitària s'hi impliqui des de tots els seus àmbits.

És aquí on, en el marc de la mobilitat internacional que pot dur a terme l'alumnat de la UIB, des de l'OCDS s'impulsen dos programes emmarcats clarament en l'EpD per a una ciutadania global; «Beques de pràctiques per als estudis oficials de grau o màster», un programa de formació reglada en l'àmbit formal i «Estades solidàries», un programa de voluntariat internacional que té un reconeixement acadèmic de 3 ECTS. Aquests dos programes són una aposta per la formació integral de l'alumnat, no només en la capacitació i en l'exercici d'una activitat professional, sinó també en la formació com a ciutadans i ciutadanes compromeses, ja que posen al seu abast aprenentatges nous així com la possibilitat de desenvolupar competències i habilitats noves tant humanes com professionals.

Aquests programes de mobilitat que tenen el suport del Govern de les Illes Balears en el marc d'un conveni de col·laboració en matèria de cooperació al desenvolupament que se signa cada any amb l'OCDS, suposen una aposta pel foment d'adquisició de competències transversals professionals i personals a partir d'experiències vivencials en l'àmbit de la CUD. Ambdós comparteixen els objectius principals pel que fa al coneixement de realitats noves, de convivència directa amb la població local, així com pel que fa a la voluntat de promoure una formació basada en l'educació en els valors

de solidaritat, tolerància, equitat, llibertat, coresponsabilitat i justícia, que afavoreix actituds crítiques i hàbits de consum responsable i de comerç just mitjançant estratègies diferents, en un cas, la pràctica acadèmica i en l'altre, la pràctica del voluntariat.

2. Objectius i metodologia

Al llarg de l'article s'utilitza en primer lloc una metodologia descriptiva de cada un dels programes i posteriorment d'anàlisi, en primer lloc quantitativa, aportant algunes de les dades més representatives per apropar-ne la trajectòria i l'evolució i, posteriorment, qualitativa, a partir de l'aportació d'una sèrie de testimonis de persones que hi han participat. Finalment, s'analitzen les aportacions més importants d'aquestes experiències d'educació en valors en el marc de l'EpD, i se n'aborden també els punts forts i els febles així com els reptes de futur.

Molta de la informació recollida per elaborar aquest article ha estat extreta de les memòries anuals i dels informes propis de l'OCDS, comunicacions i altres publicacions presentades a diferents congressos i jornades d'àmbit estatal, així com dels diferents recursos d'EpD generats i de les memòries lliurades per part de l'alumnat participant.

Objectius:

- Acostar els dos programes de mobilitat internacional en l'àmbit de la cooperació universitària al desenvolupament (CUD) propis de la UIB, emmarcats en l'EpD per a una ciutadania global.
- Valorar-ne la trajectòria i l'impacte quantitatiu i qualitatiu, així com

l'aportació professional i personal al jovent universitari.

- Reflexionar sobre la importància d'aquestes experiències vivencials pel que fa a l'aportació en l'educació en valors i, en conseqüència, en les competències educatives transversals per promoure una ciutadania global participativa, crítica, apoderada i coresponsable.
- Conèixer algunes experiències en el marc de la CUD i els recursos generats per membres de la UIB després de participar-hi.
- Fer-ne un balanç global i proposar estratègies per afrontar els nous reptes actuals.

3. «Beques de pràctiques» i «Estades solidàries»: què són i com es desenvolupen?

El programa «Beques de pràctiques per als estudis oficials de grau o màster en el marc de la cooperació al desenvolupament» ofereix a l'alumnat des del curs 2004-2005 la possibilitat de fer una part dels estudis acadèmics en el marc de la CUD a diferents països del sud global i obtenir, a més de l'experiència personal, el reconeixement acadèmic corresponent. És, per tant, un programa de mobilitat internacional en l'àmbit de l'educació formal vinculat directament a l'expedient de la persona participant.

Els objectius específics del programa són:

- Promoure una formació basada en valors com la solidaritat, la to-

lerància, la convivència, la llibertat i la justícia, i afavorir actituds solidàries i hàbits de consum, comerç i producció justs i sostenibles.

- Formar futurs i futures professionals i personal tècnic conscienciat de les necessitats i dels problemes del sud global, amb la participació en experiències que els proporcionin aprenentatges nous i habilitats noves, tant humanes com professionals.
- Potenciar l'anàlisi crítica sobre les necessitats i desigualtats existents en el món actual i valorar la importància d'elaborar projectes i intervencions interdisciplinaris.
- Fomentar el diàleg intercultural i apropar els diferents valors i formes de vida de cada cultura.

L'alumnat que fa aquestes pràctiques pot obtenir el reconeixement acadèmic corresponent, que depèn del perfil de la plaça que ha ocupat i que respon a alguna de les modalitats següents:

- Pràcticum (P)
- Pràctiques externes (PE)
- Treball de fi de grau (TFG)
- Treball de fi de màster (TFM)

Com que és un programa de formació reglada, la implicació del professorat és clau, per la qual cosa, en primer lloc, es publica una convocatòria adreçada a tot el personal docent investigador (PDI) dels estudis de la

UIB perquè presentin els perfils acadèmics que volen oferir a l'alumnat dels seus estudis. Es descriuen les tasques que s'han de fer durant les estades a les contraparts sòcies dels diferents països (altres universitats públiques, institucions o entitats sense ànim de lucre) amb les quals s'han signat convenis específics en l'àmbit de la CUD. Una vegada s'han definit els perfils de cada un dels estudis que el PDI ha presentat, es publica la convocatòria que s'adreça a l'alumnat dels diferents estudis. Les places disponibles d'aquest programa són molt diverses i inclouen una gran varietat de països i d'estudis, que poden variar cada curs acadèmic. En la taula 1, a mode d'exemple, s'aporten concretament els perfils oferits durant el curs acadèmic 2018-19. Tal com es pot observar, permeten des de fer pràctiques de mestre a escoles del Perú o del Marroc fins a participar a projectes de salut comunitària a l'Equador, entre d'altres. Per a més informació, podeu consultar el web de l'OCDS (<https://cooperacio.uib.cat/EpD/Mobilitat/beques/>).

Una vegada seleccionat l'alumnat, el professorat responsable s'encarrega de tutoritzar-lo a distància. Li facilita informació, l'assessorament i el suport necessaris i en fa el seguiment del procediment acadèmic i l'avaluació segons els objectius i aprenentatges plantejats en la guia docent. Per a això, també compten amb els tutors i tutores acadèmics ubicats a les contraparts d'acollida als països de destinació.

La durada mínima de l'estada al país és de 60 dies i la màxima de 120 dies. Actualment les dotacions econòmiques de les beques concedides per l'OCDS

Taula 1. Estudis i programes oferits durant el curs acadèmic actual

Facultat / Escola	Estudis	Professorat responsable	Entitat / País	País
Facultat d'Educació	Mestre	Carme Pinya	Xarxa Escoles Alternatives	Perú
	Mestre Primària · Menció suport educatiu · Menció audició i llenguatge	Lucía Buil i Raúl González	Centro educativo para niños sordos "Effetah"	Marroc
	Màster Educació Inclusiva			
	Educació Social			
	Pedagogia	Sebastià Verger	WAYRA Aprendo contigo	Perú
	Màster Primera infància			
	Pedagogia	Bárbara de Benito	Unidades Académicas Campesinas: Pucarani, Batallas, Tiahuanacu i Escoma	Bolivia
	Màster en Tecnologia Educativa: e-learning i gestió del coneixement	Jesús Salinas		
Facultat de Psicologia	Educació Social	Maria Antònia Gomila	Centro de Apoyo a Niños y Adolescentes Trabajadores (CANAT)	Perú
	Màster Intervenció socio-educativa amb menors i famílies	Rosario Pozo		
Facultat d'Infermeria i Fisioteràpia	Psicologia	Carmen Ramis	Aprendo Contigo Hermanas Franciscanas Hijas de la Misericordia	
	Infermeria	Berta Artigas	Universitat Estatal de Bolívar, Guaranda	Equador
Facultat de Ciències	Fisioteràpia	Elisa Bosch i Iosune Salinas	Dangme East District Hospital	Ghana
	Biologia	Javier Gulias		
	Màster en Biotecnologia Aplicada	Jaume Flexas	Universidad de Nariño (UDENAR)	Colòmbia

Font: elaboració pròpia

oscil·len entre els 1.200 i els 2.000 euros, en funció del país on es fan les pràctiques i de la durada de l'estada. És important destacar que, per poder participar-hi, s'han de complir els requisits esmentats a cada perfil, s'ha de superar una entrevista amb una psicòloga i s'ha d'acreditar una formació bàsica en cooperació al desenvolupament (mínim de vint hores de durada).

A diferència del programa de beques de pràctiques esmentat, «Estades solidàries» és un programa de voluntariat internacional universitari, encara que també compta amb un reconeixement acadèmic de 3 ECTS (Acord normatiu 10714/2013, de 24 de juliol. FOU núm. 104). Aquest el gestiona directament l'OCDS de manera continuada des de l'any 2005 com una estratègia per promoure l'educació en valors de les persones participants. Va començar adreçat només a l'alumnat i, amb els anys, s'ha anat obrint a la participació de la resta de col·lectius de la UIB. Es va ampliar, en primer lloc, al col·lectiu del personal d'administració i serveis (PAS) i, des d'aquest curs acadèmic, també hi pot participar el col·lectiu del personal docent investigador (PDI). Aquest programa de voluntariat és possible gràcies a la col·laboració i coordinació amb entitats i ONGD de les Illes Balears que tenen la capacitat i l'interès d'acollir persones voluntàries de la UIB. Cada una de les estades es du a terme a les contraparts sòcies dels països amb els quals treballen les entitats participants en el marc dels seus projectes de cooperació propis.

Els objectius específics del programa són:

- Conèixer altres realitats, diferents de les pròpies, a través de la re-

alització d'activitats de voluntariat en l'àmbit de la CUD.

- Conviure amb la població local del país de destinació i aprendre dels seus coneixements, tradició i cultura.
- Compartir experiències de la vida quotidiana i crear vincles personals i solidaris.
- Donar suport a les activitats pròpies de les diferents entitats locals i a les d'acolliment o contraparts dels països de destinació que participen en el procés.
- Fomentar la participació i implicació posteriors en accions d'EpD per a una ciutadania global, així com en altres programes de CUD de l'OCDS.

Cada curs acadèmic es publica la convocatòria que recull l'oferta dels diferents programes de voluntariat, que poden ser molt diversos i diferents, als quals poden optar les persones interessades. Cada una de les propostes ha estat prèviament consensuada amb les entitats o ONGD col·laboradores per poder donar resposta a les demandes concretes de les contraparts sòcies. En els perfils que es publiquen, preferentment es requereixen algunes habilitats o l'acreditació d'experiència adquirida en algun àmbit com l'educatiu, la salut o la perspectiva de gènere, entre d'altres. Igual que per al programa de beques de pràctiques cal superar una entrevista amb una psicòloga i acreditar una formació bàsica en cooperació al desenvolupament. En aquest cas, en

Taula 2. Relació dels programes de voluntariat oferits, entitats col·laboradores i països on es du a terme el voluntariat

Programa de voluntariat	Entitat col·laboradora de les Illes Balears	País
Suport a les llars d'acollida d'infants de la Fundació: a la llar de nines Miski Wasi i a la llar de nins Hogar Lusavi.	Fundació Amazònia	Sucre, Bolívia
Acompanyament i suport a la tasca de l'associació, que es desenvolupa majoritàriament als centres hospitalaris Instituto de Enfermedades Neoplásicas (INEN) i Instituto Nacional de Salud del Niño. És un projecte educatiu i recreatiu i de pedagogia hospitalària, adreçat a infants que, per motius de salut, han vist interrompuda l'escolarització.	INHEDITOS Aprendo Contigo	Lima, Perú
Intercanvi de coneixements amb el jovent sahrauí als campaments, per enfortir mútuament les capacitats i actituds mitjançant la participació activa a les activitats programades.	Associació d'Amics del Poble Sahrauí de les Illes Balears (AAPSIB)	Campaments de persones refugiades sahrauís Tindouf, Algèria
Adreçat a dones joves en contextos de violència de gènere, particularment prostitució i tracta amb fins d'explotació sexual, per dur a terme un gran nombre d'activitats educatives en l'àmbit no formal, de la salut i d'oci.	Fundació de Solidaritat Amaranta	Cochabamba, Bolívia Santa Cruz, Bolívia

la taula 2 es detallen els diferents programes de voluntariat oferits durant el curs acadèmic 2018-19. Per a més informació, podeu consultar el web de l'OCDS (<https://cooperacio.uib.cat/EpD/Mobilitat/Estades-solidaries/>).

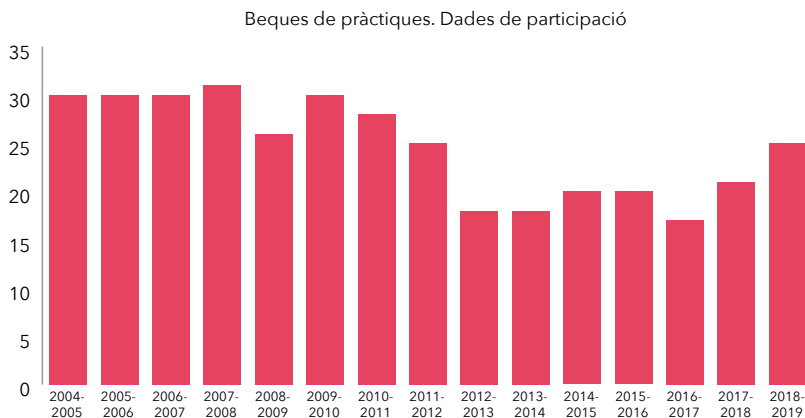
Les estades tenen una durada mínima de set setmanes (exceptuant casos puntuals de menys durada) i es poden dur a terme durant diferents períodes no lectius del curs acadèmic. A les persones seleccionades, se'ls concedeix un ajut econòmic per al desplaçament i per a les despeses de l'estada, en funció del col·lectiu al qual pertany i de la destinació on durà a terme la tasca voluntària, fins a un màxim de 1.600 euros.

4. Trajectòria dels programes: anàlisi quantitativa

Pel que fa al programa de beques de pràctiques, s'aporta un tast de les dades més representatives. Tal com es pot observar desglossat en el gràfic 1, al llarg dels quinze cursos acadèmics de trajectòria, hi han participat prop de 370 alumnes (el 70 % són dones).

Respecte de la distribució de les pràctiques per facultats, tal com es pot observar en el gràfic 2, en aquest moment hi participen quatre facultats, d'entre les quals la d'Educació destaca de forma significativa sobre la resta: la Facultat d'Infermeria i de Fisioteràpia, la de Psicologia i, darrerament, també s'hi

Gràfic 1. Beques de pràctiques. Dades de participació per curs acadèmic

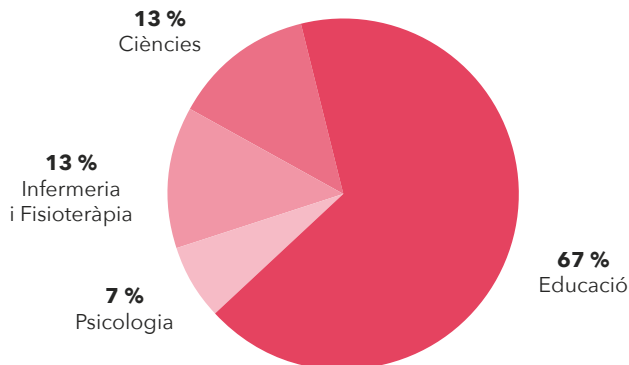
Font: elaboració pròpia

han incorporat alguns estudis de la Facultat de Ciències.

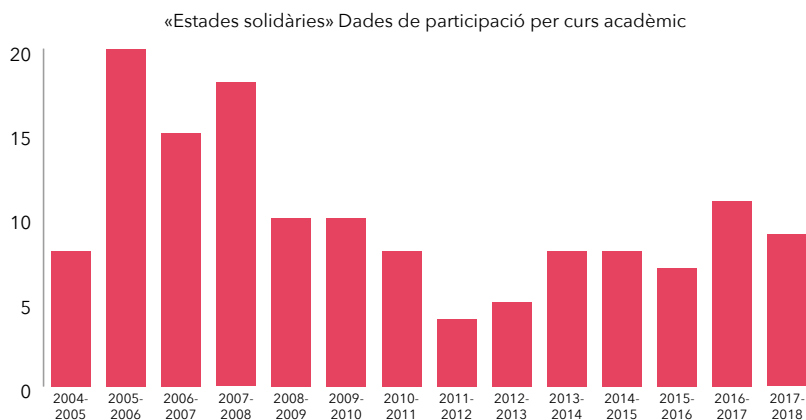
Pel que fa al programa «Estades solidàries», tal com es pot observar en el gràfic 3, en les quinze edicions del programa hi han participat més de 140 alumnes, amb un percentatge de par-

ticipació femenina superior al 80 %. Al llarg d'aquests anys, hem comptat amb la implicació i col·laboració de més de 20 contraparts sòcies (ubicades a 12 països diferents) de les ONGD i entitats de les Illes Balears amb les quals la UIB manté convenis de col·laboració.

Gràfic 2. Beques de pràctiques. Dades de participació de les facultats durant el curs acadèmic actual.

Font: elaboració pròpia

Gràfic 3. «Estades solidàries». Dades de participació per curs acadèmic

Font: elaboració pròpia

Els dos programes varen patir les conseqüències de la situació de crisi econòmica amb una disminució de l'oferta de places. Al llarg dels darrers anys, s'ha fet un esforç per recuperar els nivells d'oferta inicialment disponible i ja es tradueix en un creixement notable pel que fa a la participació.

5. Les experiències i els recursos d'EpD generats: anàlisi qualitativa

Moltes vegades participar en aquests programes es converteix en la primera experiència que l'alumnat té per adquirir coneixements i aprenentatges en situacions i realitats diferents de les que tenen com a pròpies i properes. És per això que, amb l'objectiu de donar a conèixer les iniciatives de caràcter solidari que es duen a terme des de la UIB i també de reivindicar el paper actiu de la comunitat universitària en la transformació de la realitat a través de l'EpD per

a una ciutadania global, hem recollit moltes d'aquestes experiències en els diferents recursos generats i posats a l'abast de la comunitat universitària i de tota la societat interessada.

D'entre els diferents recursos d'EpD generats (<https://cooperacio.uib.cat/EpD/recursos-EpD/>) destacam:

- La *Col·lecció UIB càmera i cooperació*: una sèrie d'audiovisuals educatius i de divulgació enregistrats per les mateixes persones participants i editats en col·laboració amb el Servei de Recursos Audiovisuals (SRAV) de la UIB.
- L'exposició «Estades solidàries. Conèixer, convida i compartir», que recull l'experiència i la trajectòria del programa «Estades solidàries».

Tots aquests recursos ens acosten les històries que es desenvolupen a milers de quilòmetres de les Illes Bale-

ars contades en primera persona pels membres de la comunitat universitària participant. Aquest, a més de sensibilitzar i donar a conèixer les experiències viscudes, pretén també convidar altres persones interessades a participar-hi, per continuar impulsant i alimentant des de la UIB el compromís actiu en la transformació de la realitat. A més a més, una vegada que les persones participants ja n'han tornat es fa una reunió d'avaluació amb l'equip de l'OCDS i, en tots els casos, han de lliurar una memòria final, per poder fer un seguiment i una avaluació més personalitzada i específica de cada una de les experiències així com del conjunt de cada un dels programes.

Per poder avaluar-ne l'impacte qualitatiu, recollim a continuació alguns dels testimonis en primera persona de les persones participants. Hem seleccionat els que més es repeteixen i, per tant, els més representatius. Aquests han estat extrets de la memòria i del blog: «Tu hi pintes molt!» (tuhipintesmolt.wordpress.com), un espai digital propi, on poden anar publicant les vivències i els aprenentatges adquirits amb el guiatge de les contraparts sòcies que les acullen als diferents països.

Testimoni 1. Maria Rado, alumna dels estudis d'Infermeria

Ha participat en el programa «Estades solidàries» com a voluntària als campaments de persones refugiades sahrauís a Tindouf (Algèria), en col·laboració amb l'Associació d'Amics del Poble Sahrauí de les Illes Balears. Curs acadèmic 2018-19.

«Tenia moltes expectatives per complir, però aquest mes tan dife-

Maria Rado, a Tindouf (Algèria).

Ernest Navarro i els seus companys i companyes a Ada Foah, Ghana.

rent les ha superat. He pogut aprendre i conèixer una nova cultura i religió. He pogut viure una experiència molt enriquidora que m'ha fet créixer tant mentalment com personalment. M'ha fet valorar les petites coses de la vida, allò que realment importa. M'ha ajudat a veure que vull treballar fent cooperació». [Extret del blog «Tu hi pintes molt!»]

Testimoni 2. Ernest Navarro, alumne dels estudis de Fisioteràpia

Ha participat en el programa «Beques de pràctiques» i ha fet una part

Tania A. Pozo i Silvia Alcover a Cusco, Perú.

dels estudis al Dangme East District Hospital de Ada Foah, Ghana. Professora responsable: Elisa Bosch. Curs acadèmic 2017-18

«És indubtable que una experiència així, la recordes tota la teva vida i ho dic pel fet de viure durant dos mesos en un àmbit totalment diferent del que has estat acostumat fins al moment. Coneixes una nova cultura, gent, formes de viure, coneixements, etc. que et fa créixer com a persona. Valor moltíssim la sort que he tingut per poder intercanviar idees entre la població del país, he pogut debatre sobre diferents temes, m'han ensenyat una altra realitat que els europeus o els d'Occident no veim o que tenim totalment tergiversada. He après com viuen la vida d'una altra forma, relaxats, fora presses i el que és més important, sent humans, fent comunitat. Allà tothom és benvingut, els habitants es preocupen per tu, t'ajuden abans que ho demanis. És realment admirable aquest comportament que aquí no sabem ni com s'escriu. Tot això et dona per reflexionar sobre moltes coses, t'obri els ulls». [Extret de la memòria final]

Testimoni 3. Tania A. Pozo i Silvia Alcover, alumnes dels estudis d'Educació Social

Han participat en el programa «Beques de pràctiques» i han fet una part dels estudis amb l'entitat WAYRA, a Cusco, al Perú. Professor responsable: Sebastià Verger. Curs acadèmic 2017-18

«Ara, des de la distància, podem veure que aquesta experiència ha estat més important i ens ha ensenyat més coses de les que pensàvem abans d'anar-hi o inclús mentre érem allà: a posar-nos realment en el rol d'educadores socials, a viure dins una altra cultura, a obrir la nostra ment i a relativitzar els problemes. Considerem que tot això ha tingut una gran influència en nosaltres i creim que ens ha ajudat a ser millors persones». [Extret del blog: «Tu hi pintes molt!»]

Testimoni 4. Miquel Puigserver, alumne dels estudis de Psicologia

Ha participat en el programa «Estades solidàries» com a voluntari a la llar d'infants Hogar Lusavi a Sucre, Bolívia. Aquest programa s'ha duit a terme en col·laboració amb l'ONGD Fundació Amazònia de les Illes Balears. Curs acadèmic 2017-18

«Aquest voluntariat ha estat una experiència que ha superat les meves expectatives, que m'ha permès aprendre o reforçar una sèrie de competències que consider que són essencials quan es tracta de fer feina amb persones. Algunes d'elles són la resolució de problemes, l'assertivitat, l'empatia, la tolerància a la frustració, el sentit de l'humor i la paciència. Inclús les dificultats amb què et pots trobar, com la falta de recursos materials i personals,

adaptar-se al nou entorn o esperar veure millores substancials associades al treball que fas, són aspectes que s'han de veure com a oportunitats per aprendre. Per la meua part, no sé si ho he aconseguit, però m'agradaria pensar que puc haver aportat una petita part del que jo he rebut al llarg d'aquest voluntariat. [...] Així mateix, vaig procurar transmetre valors com el respecte pels altres, l'ecologisme, la tolerància a la frustració i la importància de la constància en el treball». [Extret de la memòria final]

Com veiem, la majoria dels testimonis coincideixen a dir que aquesta convivència amb una societat i cultura diferents de la pròpia els ha permès: «créixer personalment», «ajudar a ser millors persones», «obrir els ulls», «relativitzar els problemes» o «valorar les petites coses de la vida», entre d'altres. En el conjunt, i recollint les paraules de Miquel Puigserver, «desenvolupar o reforçar competències essencials per fer feina amb persones», tenint també en compte la sostenibilitat ecològica.

Per tot plegat, després d'aquests anys de trajectòria dels dos programes, s'observa que el balanç, fins ara, és altament positiu. De fet, ho confirma una dada rellevant i és que totes les persones que hi han participat coincideixen a dir que repetirien l'experiència.

6. Conclusions

En aquesta societat marcada pels estàndards capitalistes de la competitivitat, el consum, l'individualisme i l'ús, sovint abusiu, de les eines de comunicació digitals, ser jove suposa

sobreviure a l'equilibri entre les rigideses socials, acadèmiques i laborals que dificulten l'emancipació i l'autonomia plenes. En aquest sentit, en la majoria de casos, per al jove participant, una experiència internacional de convivència amb una societat i una cultura diferents de la pròpia en un país del sud global, genera una empena important cap a la plena presa de consciència del seu paper actiu i imprescindible com a ciutadania crítica amb les problemàtiques globals a les quals cal fer front.

L'impuls d'aquests programes contribueix també a aconseguir els objectius de desenvolupament sostenible (ODS), tant en l'àmbit local i comunitari com en el global i internacional, ja que aquesta no s'entén com una experiència puntual, sinó que és precisament a partir d'aquesta quan es genera un canvi: d'actitud, de motivació i de responsabilitat social i política envers el desenvolupament humà sostenible (DHS). Llavors, una vegada han tornat, posen en pràctica aquests aprenentatges en l'entorn més proper; ja sigui participant activament en el teixit associatiu i en les mobilitzacions socials, com col·laborant amb els diferents col·lectius, ONGD i entitats locals, com impulsant accions de sensibilització i d'incidència política. Canvis que es tradueixen en un efecte multiplicador del programa i que sovint també generen un major interès per formar-se en aquest àmbit, per dedicar-s'hi professionalment. De fet, una gran part de les persones beneficiàries han continuat formant-se com a alumnat de postgrau; altres han escollit aquesta àrea com a temàtica per desenvolupar el treball fi de grau (TFG) o de màster

(TFM) o per a les tesis doctorals. Fins i tot, algunes persones s'han acabat integrant en el món laboral en el tercer sector o en l'àrea de la cooperació al desenvolupament.

No és precisament aquesta la clau de l'EpD, en la qual s'emmarquen els programes? Un procés de maduresa formativa i personal d'adquisició de capacitat crítica i de compromís amb el DHS, que desemboqui en la pràctica de la incidència política? Un procés empoderador que, després de passar per les fases de sensibilització, formació i recerca, ens condueix a convertir-nos a la pràctica en agents multiplicadors del canvi?

Tot plegat suposa l'adquisició d'un ventall de competències transversals ample des d'un punt de vista multidimensional i esdevé la confirmació qualitativa de l'impacte que té per a l'alumnat universitari, el qual com a futurs i futures professionals prendran les decisions des del nord global i amb total seguretat tindran la clau del futur.

Tornant al que ens plantejàvem a l'inici d'aquest article, les universitats tenim el deure i la responsabilitat d'impulsar l'educació en valors. És per això que es considera de gran rellevància que la UIB compti amb aquests programes, que possibiliten el finançament d'experiències de mobilitat en l'àmbit de la CUD emmarcada en l'EpD i que, a més d'assegurar el criteri de transparència, n'afavoreix la sistematització, el seguiment i l'avaluació. En aquest sentit, també cal destacar que, en el marc d'aquests programes, d'impacte per a l'alumnat, es genera una bona sinergia de treball en xarxa i de coordinació entre la UIB i el tei-

xit social local i internacional que es dedica a la cooperació al desenvolupament.

Per tot això, cal cuidar i nodrir la vida universitària i donar-li la importància que es mereix. És fonamental oferir al jovent l'oportunitat de gaudir d'experiències vitals que li permetin créixer personalment i professionalment, i impulsar així una educació emancipadora.

Malgrat això, és cert també que actualment hi ha uns reptes importants:

- La transversalització de l'EpD i dels ODS en la formació reglada universitària segueix essent una assignatura pendent, així com estendre i millorar a tots els nivells la pràctica del compromís social universitari, adquirit per la UIB amb l'Agenda 2030.
- Tot i els esforços que es duen a terme, cal continuar cercant estratègies que permetin donar més visibilitat al conjunt de programes i convocatòries disponibles des de l'OCDS per implicar i fer partícips un major nombre de persones de la comunitat universitària i de la resta de la societat. Cal ampliar la diversitat de perfils i d'estudis i incorporar-los a altres facultats.

En conjunt, cal continuar fent esforços per implicar tota la comunitat universitària en qüestions que són transversals. Per a això, és important continuar oferint espais de trobada, de reflexió i de diàleg entre la comunitat universitària, el jovent, les entitats i els moviments socials.

Des de l'OCDS volem aprofitar per agrair públicament i vivament la

bona disposició del Govern dels Illes Balears, que ha fet possible la posada en marxa i la continuïtat d'aquestes programes, així com a les entitats col·laboradores, a tot el professorat implicat i, sobretot, la càlida participació de l'alumnat, protagonista de tota aquesta trajectòria.

7. Bibliografia

- Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat (OCDS) de la Universitat de les Illes Balears (UIB). *Memòries d'activitats (2004-2005 al 2017-2018)*. <<https://cooperacio.uib.cat/Transparencia/Memories-dactivitats/>> [Consulta: març-abril 2019].
- Escribano, R.; Bennàssar, C.; Gayà, A.; Nadal, J. (2014). Pòster: Formació vivencial en l'àmbit de la Cooperació Universitària al Desenvolupament mitjançant la mobilitat internacional d'alumnat. Jornades de Recerca i Innovació Educativa. Institut de Recerca i Innovació Educativa (IRIE) Illes Balears [Consulta: març 2019].
- Artigas, B.; Escribano, R.; Nadal, J. (2013). Pòster: «Estades solidàries»: Una iniciativa de voluntariado universitario internacional al desarrollo. VI Congreso Universidad y Cooperación al Desarrollo. Universitat Politècnica de València. <https://cooperacio.uib.cat/digitalAssets/253/253613_poster140_es-uib_vicongreso_cud.pdf> [Consulta: març 2019].
- Escribano, R. (2012). Comunicació: «El programa Estades solidàries: conocer, convivir y compartir: Cómo valora el alumnado de la Universidad de las Illes Balears (UIB) este programa propio de voluntariado universitario al desarrollo». I Jornadas sobre Universidad y Educación para el Desarrollo (EpD). Universitat Pública de Navarra (UPN) [Consulta: març 2019].
- Escribano, R; Bennàssar, C. (2012). Comunicació: «Una serie de audiovisuales de Educación para el Desarrollo nos acerca al programa de becas de prácticas en países empobrecidos de la Universidad de las Illes Balears (UIB)». I Jornadas sobre Universidad y Educación para el Desarrollo (EpD). Universitat Pública de Navarra (UPN) [Consulta: març 2019].
- Artigas, B; Escribano, R.; Bennàssar, C.; (2012). Comunicació: «Repaso histórico de diez años de trayectoria y análisis del programa de becas de prácticas en países empobrecidos de la Universidad de les Illes Balears (UIB)». I Jornadas sobre Universidad y Educación para el Desarrollo (EpD). Universitat Pública de Navarra (UPN). [Consulta: març 2019].
- Rado, M. (març 2019). «Campaments de refugiats sahrauís». Blog «Tu hi pintes molt!» Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat (OCDS) <<https://tuhipintesmolt.wor>

dpress.com/2019/03/01/sahara/> [Consulta: abril 2019].

- Navarro, E. (2017). *Memòria de beques de pràctiques 2017-2018*. Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat (OCDS) [Consulta: abril 2019].
- Pozo, T. A.; Alcover, S. (octubre 2018). «GRÀCIES, PERÚ!» Blog «Tu hi pintes molt!» Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat (OCDS) <<https://tuhipintesmolt.wordpress.com/2018/10/09/gracies-peru/>> [Consulta: abril 2019].
- Puigserver, M. (2018). *Memòria «Estades solidàries» 2017-2018*. Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat (OCDS) [Consulta: abril 2019].